

МОТИВИТЕ НА БУНТОВНИКА ДА ПОЕМЕ ПО ПЪТЯ НА БОРБАТА В СТИХОТВОРЕНИЕТО „НА ПРОЩАВАНЕ“

Поезията на Хр.Ботев обединява в едно неговия житейски път и неговите художествени обобщения. Ботев живее през най-драматичните години от историята на народа ни. Но неговата дейна, кипяща от енергия натура не го прави наблюдател и летописец на ставащото. Той пряко участва в събитията, въздейства им, създава ги. В стихотворението „На прощаване“ поетът разкрива революционната си същност чрез съкровения изповед на бунтовника емигрант преди да тръгне по страшния, но славен път на борбата. Както в цялата Ботева поезия, така и тук личностното присъствие на човека се измерва с голямата му любов към родината. Творбата е съкровена изповед на един достоен и самоотвержен син на своя народ, който е направил житейския си избор и споделя своите драматични преживявания и вътрешни противоречия с най-близкия човек. Изповед, с която иска да направи съпричастни както нея, така и поколения българи към драматизма и трагизма на това велико дело - освобождението на българския народ и родина.

Решението за този героичен подвиг има своите дълбоко лични и обществено значими основания. Воден от съзнанието за синовен и граждански дълг, бунтовникът се чувства нравствено задължен да отмъсти за поруганата семейна и национална чест. Омразата към потисничеството и робството, и любовта към отечеството, изпълнена с жертвеност, винаги благородна и възвишена мотивират поведението му. От висотата на своята духовна и социална зрялост.

Лирическият герой осъзнава, че участието му в борбата за най-светлия идеал – свободата, е единствено достойното човешко поведение. Бунтовникът изпитва гореща обич и привързаност към отечеството. Той е готов да отвърне на призивите му за помощ. Но преди това трябва да изпълни още един дълг – синовния – да се сбогува с най-близкия си човек. В съдбовния миг от своя живот, той споделя мотивите за своя избор с майка си. Тя е негова духовна наставница. Най-добре ще разбере идеалите и стремежите му. Ще е съпричастна към неговите мисли и чувства. Ще го подкрепи и ще разкрие пред хората смисъла на неговата саможертва. Бунтовникът иска не само подкрепа, но и прошка. И знае, че ще я получи, защото самата тя го е възпитала да бъде човек с достойнство, пламенна и свободолюбива личност, с непоколебим и мъжествен дух.

Ключ за навлизане в сложните човешки преживявания е заглавието на творбата. То приковава вниманието към съдбовния миг, в който се преплитат съдбовните чувства на бунтовника, породени от раздялата и мисълта за бъдещето, разкриват се драматичните чувства при сбогуването. Героят е разкъсан от вътрешни противоречия. Житейският избор, който прави, не му позволява да изпълни синовния си дълг – да е близо до майка си и да е нейна опора в старините ѝ. Чувства се виновен и търси опрощение за вече взетото решение. Ясно изразен чрез миналото време на глагола „станах“ (ази хайдутин) е мотивът на лирическият герой да следва съзнателно своята съдба. Освен любовта, още в първите стихове на поемата се усеща и желанието на сина да утеша майка си. Обръщението и синонимното повторение на глаголите „не тъжи“, „не плачи“ разкриват дълбоките чувства на благодарност и състрадание. Той води диалога с най-близкия човек на сърцето си, разкрива радости и тревоги, утешава майчината душа, но се стреми и да и разкрие своя мотив за героичния си избор, да я приобщи към своя ценностен свят.

Избраният от бунтовникът път е саможертвен и ще донесе много болка и мъка на майчиното сърце. Но мотивът е много силен и е един – свободата – най-високият национален идеал – висша ценност за героя, смисъл на живота му.

Връзката между майка и син е не само биологическа, а и духовна. Тя е дълбока и истинска, затова лирическият аз се чувства длъжен именно пред нея да разкрие причините, подтикнали го да поеме пътя на борбата. Това е обичта към отечеството и омразата към робството. Непоносимо е майчиното страдание и повелително-заклинателни са думите на бунтовника, с които той утешава, моли за прошка и призовава.

*Не плачи, майко, не тъжи,
че станах ази хайдутин,
хайдутин, майко, бунтовник...*

Синът предусеща майчината мъка и болка. Към това разбиране отвежда и епитетът „клетва“, използван с контекстово значение „злочеста“, „нешастна“.

Обичта и привързаността му го карат да съпреживява нейната болка при вестта за възможната му гибел, да чува нейния плач и да предусеща всички нейни неизречени, но добре познати горчиви укори и мисли.

Бунтовникът се обръща към майката, за да поиска и благословия, защото майчиния благослов и майчината клетва притежават свещена мощ: „но , кълни, майко, проклинай...“. Тази клетва, представена чрез етимологично повторение има магическа сила. Изразява повелята на лирическият герой да се преодолее смъртта, да се превърне страданието в активно противодействие срещу униженията в робския свят.

Възпитан в мъжествен дух, роден със сърце „юнашко“, героят не може повече да понася оскверняване на най-съкровено. Синецдохата - „бащино ми огнище“ - символизира родното, сърдечната близост, семейните връзки. Огнището е светилището, около което се е събирало семейството. Място, където са се поддържали родовото съзнание и националния дух. Ето защо „бащино ми огнище“ представя метонимично родната страна. На този образ е противопоставен образът на „тежката чужбина“ – символ на емигрантската мъка и скиталчество.

Героят е прокуден от бащиното си огнище, защото не е могъл да гледа как турчин „бесней“ над него. Този метафоричен глагол събира в себе си цялата покруса от безчинствата и произвола на поробителя. Съчетанието на метафора, метонимия и хипербола представят жестокостта и свирепостта на потисника.

Осквернен е не само родния дом, но и всички спомени свързани с него – чистотата на детството, обичта на близките, подложени на мъки „там, дето баща и братя, черни чернеят за него“. Етимологичната фигура „черни чернеят“ съчетана със символичното значение на черния цвят, представят още по-пълно злочестата съдба на близките. Наречията за място „там“ изразява сложната противоречивост на родния свят. Придобива смисъл на посочване на свидното , но и на пространството на кървави битки и героични подвизи.

Сливат се в едно любов към близки и към родина. Сливат се личностни и национални мотиви, които определят облика на бореца и очертават неговия достоен път към свободата. Това засилва решимостта му и го мотивира да изпълни своя дълг към отечеството.

Щастлив е лирическият герой. Животът му е осмислен. Има една цел и той върви към нейното осъществяване.

*...Аз вече пушка нарамих
и на глас тичам народен...*

Прощавайки се с живота на обикновен човек, бунтовникът тръгва по пътя на саможертвата и безсмъртието. Той е избрал своя път в живота с ясното съзнание, че е опасен, но и че няма по-голямо щастие от това да се посветиш на едно благородно дело. С този мотив той осмисля своя избор и отправя послание към близките и поколенията да разберат, да помнят и да тачат идеалите, заради които героят отива на смърт.

Две възможности, две визии за пътя на борбата, излага лирическият герой в стихотворението – картината на вероятната гибел и картината на победоносното завръщане. Свързани, но и разделени, осмислени поотделно и нееднозначно, те очертават един житейски избор, едновременно привилегия и наказание, болка и радост, неопируемо щастие и скръб.

Картината на вероятната гибел е изнесена на преден план, защото смъртта е естествена спътница на бунтовника. Изписана с контрастни краски - черни и бели цветове - „черни кърви“, „черна земя“, „черно робство“, и „бяло месо“, „бял Дунав“, „бели майчини кахъри“, правят смъртта физически осезаема , но и водят към безсмъртието на духа. Жестоката картина на гибелта не разколебава решителността на юнака, а още повече засилва желанието му да върви по страшния, но славен път на борбата.

Другата картина, която рисува въображението на бунтовника, е победното завръщане на борците. Празнична, жизнерадостна, наситена с много колоритни национални багри, тя ни отвежда в илюзорния свят на всеобщото щастие, където майка и син и либе и братя са представени отново заедно. Цветя, песни, хора, красиви дрехи - всичко това изпълва с щастие и радост. Но и в най-красивата картина срещата с либето - витае сянката на смъртта – „кървава ръка през рамо“.

Прекъсва се миражното изживяване на победното завръщане, а бунтовникът поема страшния и опасен път на борбата.

ХРИСТО БОТЕВ – „НА ПРОЩАВАНЕ“ (МОТИВИТЕ НА БУНТОВНИКА...)

Приел саможертвата и себеотрицанието, безкористен патриот, бунтовникът знае, че за своя достоен житейски избор ще получи само една награда – народната признателност, но тя е най-ценната.

*...да каже нявга народът:
умря сиромах за правда,
за правда и за свобода...*

Лирическият герой е човек със свободен дух, непреклонен пред тиранията. Той прави своя житейски избор и тръгва по пътя на борбата с ясното съзнание какво го очаква. В минутите на въображаема раздяла с близките, той разкрива мотивите за своята саможертва – свободата на българския народ и отечество и определя отношението – своето и на българина, към такива непреходни ценности като дома, свободата, честта, славата, без които е невъзможно човешкото съществуване.